

Ipari park hálózat, mint sajátos magyar infrastrukturális rendszer

FOLBERTH PÉTER*

„A Francia Kormány Tervbizottsága (le commissariat General du Plan) 1983-as gazdasági jelentésének alábbi megállapítása: „Tegnap az alapvető fizikai infrastrukturális felszereltség: kikötők, utak, repülőterek, elektronikus hálózat, telekommunikáció, ipari zónák. A hangsúlyos tényezőket, amelyek meghatározzák a jövőt, ma így nevezzük népesség, képzettség, foglalkoztatási szerkezet általános alakulása, regionális vállalatok dinamizmusa, kutatóintézetek, egyetemek jelenléte. Még alapvetőbb az integrálódási képesség a tényleges piacokba.” [Rakusz Lajos (2000) Egy nonprofit szervezet Magyarországon (1994–1999), Ipari Parkok Egyesülete]. Magyarországon a fizikai feltételek megteremtése van még előtérben, de már dolgozni kell azon, hogy a jövőt az innováció és integrálódási képesség jegyében alapozzuk meg.

„Az infrastruktúra azon hálózatok, objektumok, létesítmények, berendezések, ismeretek, intézmények rendszere, valamint ezek tevékenysége és az általuk nyújtott szolgáltatások, amelyek a gazdaság működéséhez, valamint növekedéséhez és versenyképességéhez, a lakosság életviteléhez, életminőségéhez nélkülözhetetlenek, illetve szükségesegek.” (Abonyiné Palotás Jolán (2003): Infrastruktúra. Dialóg Campus Kiadó).

Mind a termelői, mind a szociális infrastrukturális alrendszer szétbontható anyagi és nem anyagi szolgáltatást nyújtókra.

A publikáció egy sajátos, elsősorban termelői, kategóriába tartozó, de szociális alrendszerhez is kapcsolódó infrastrukturális elem magyarországi jelentőségét taglalja.

Létezik egy szervezeti struktúra, amely a versenyképesség követelményét mindenki számára megragadhatóvá teszi, amely a legkülönbözőbb érdekek (munkahelyteremtés, modernizáció, felzárkózás, térségfejlesztés, partnerkapcsolatok, gazdaságfejlesztés, termelés, stb.) mentén teremt nemcsak kapcsolatot, de szinergiát is. Ez az ipari park intézménye.

Az ipari park Magyarországon egy jól szervezett hálózat eleme, amely mind-egyikében anyagi és nem anyagi, műszaki és szolgáltatói infrastruktúrát koncentrálnak elsősorban gazdaságot kiszolgáló objektumként is értelmezhető.

Az ipari park önmagában nem él meg. Azok mindig is szervesen épülnek, kapcsolódnak, függenek a befogadó településtől, térségtől, attól a lokalitástól, ahová tartoznak, amiből működési tereit nyerik. Tehát szoros és kölcsönös a kapcsolat a termelői és szociális infrastrukturális elemek felé. A park telepítésével együtt jár számos szolgáltatás aktivizálódása, vagy éppen megjelenése a térségben. Ezek a szolgáltatások aztán maguk is működési tereket, szellemi erőforrásokat, lokális, regionális és interregionális kapcsolatokat keresnek, így szinergiákat indíthatnak el, azaz élénkíthetik a gazdasági és térségi környezetet. Ezért az ipari parkot, mint

* PhD hallgató

elsősorban gazdaságfejlesztő infrastruktúrális eszközt nem választhatjuk el a szociális elemektől, működését és hatékonyságát nagyban befolyásolják az oktatási, humánerőforrás szolgáltatások, települési kommunális szolgáltatások színvonala. Nagyon szoros a kapcsolat az adott település fejlettsége, gazdasági potenciálja, a munkaerő képzettsége, vagy éppen elérhetősége és az adott ipari park sikere (betelepültség, foglalkoztatottak száma, a termelés jellege, a betelepült cégek innovációs aktivitása stb.) között. A gazdasági szereplők döntéseikben egyre többször veszik figyelembe a települési, térségi összefüggéseket. Egyre gyakrabban számolnak azzal, hogy a működés feltételei között határozottan jelen vannak olyan lokális tényezők, mint:

- az iskolázottság,
- a munkaerő minősége,
- a képzési lehetőségek,
- a szolgáltatási kínálat elemei,
- a fogyasztás szélesedő dimenziója, vagy éppen
- a lokális szereplőkkel való kommunikáció, illetve
- az elérhetőség, de
- az életminőség (lakásállomány, környezet állapota, arculat stb.) is.

Az ipari park, mint fogalom, már a XX. század első évtizedében megjelent. Angliában és az Amerikai Egyesült Államokban ingatlanügyletek eredményeként jöttek létre. Az akkori jellemző alaphelyzet a következő volt:

- olcsón lehetett hozzájutni olyan földterületekhez, amelyek agrárhasznosításra kevésbé, ipari hasznosításra viszont alkalmassá tehetők voltak;
- az olcsó földterületeket ellátva az ipari termeléshez szükséges infrastruktúrával azok értéke nagyságrendileg megnőtt, így értékesítésük jelentős profitot eredményezett.

Ezek az ingatlanügyletek a hetvenes évektől – a fentebb már jelzett okokkal összefüggésben – mind több országban iparpolitikai jelentőségűekké váltak.

A fejlett országokban a hetvenes (több országban a nyolcvanas) években a gazdaság egy központból kiinduló – döntően ágazati jellegű – növekedése fokozatosan elvesztette működőképességét, s a „posztfordista” fejlődés követelményeinek, jellemzőinek előtérbe állítása napi feladattá tette a helyi fejlesztést. Ez a kibontakozó új tendencia például Franciaországban a hetvenes évektől jelent meg a gondolkodásban, s vált később a gyakorlatban is elfogadottá. A folyamat 1982-re jutott el odáig, hogy politikai döntéssel – a magyar területfejlesztési törvénynek (1996) megfelelő decentralizációs törvény révén a jogi, intézményi keretek meghatározásával – a paradigmaváltás, a fordulat a francia gazdaságban kiteljesedhetett, s az új értékrend a gyakorlatban megszilárdulhatott.

Mit is jelent az ipari park. Azt tudni kell, hogy nincs két egyforma Ipari Park. Minden országban más a gazdasági szerkezet, térszerkezet, illetve nem egyforma gazdaságfejlődési utakat jártak be. Így az ipari parkok létrehozásánál más és más célok fogalmazódtak meg, ami természetesen a parkok funkciójának különbözőségeiben mutatkozott meg.

1. Egy területileg behatárolt ingatlanon infrastruktúrával és szolgáltatásokkal kedvező feltételeket – megvehető, lízingelhető vagy bérelhető telkeket, épületeket – biztosítanak a betelepülő vállalkozásoknak.

2. A betelepülő vállalkozások jellegét tekintve elsősorban korszerű termelő és/vagy szolgáltatótevékenységet folytató, nagyobb létszámú munkaerőt foglalkoztató kis- és középvállalkozásokat támogatnak.

3. A hazai és külföldi tőke bevonásával döntően olyan innovációt valósítanak meg, amely elősegíti az ipari struktúra átalakítását korszerű termékek gyártásával, korszerű technológiák és szervezési módszerek alkalmazásával, a környezet károsítása nélkül.

4. Előnyben részesítik az exportorientált termelést növelő késztermékgyártó és beszállító vállalkozásokat.

5. Segítik a hazai szellemi tőke (találmányok, K+F eredmények) bevonását, az ipari és egyetemi kutatóhelyek bekapcsolódását.

Magyarországon az általában vett elvárás az ipari parkok iránt a következő: Az Ipari Park olyan telepszerűen létesített ipari és szolgáltató létesítmények együttese, amely főként kis- és középvállalkozások számára a kor színvonalán képes biztosítani a korszerű gyártmányok előállításához, a modern technológiák alkalmazásához nélkülözhetetlen feltételeket.

Magyarországon a termelői infrastruktúra fejlődés és az ipari fejlődés szemszögéből az utólagos típusba tartozik, amely a nemzetgazdaságok számára a legrosszabb eset. A gazdaság fejlődését fékezi, új ágazatok megjelenését akadályozhatja.

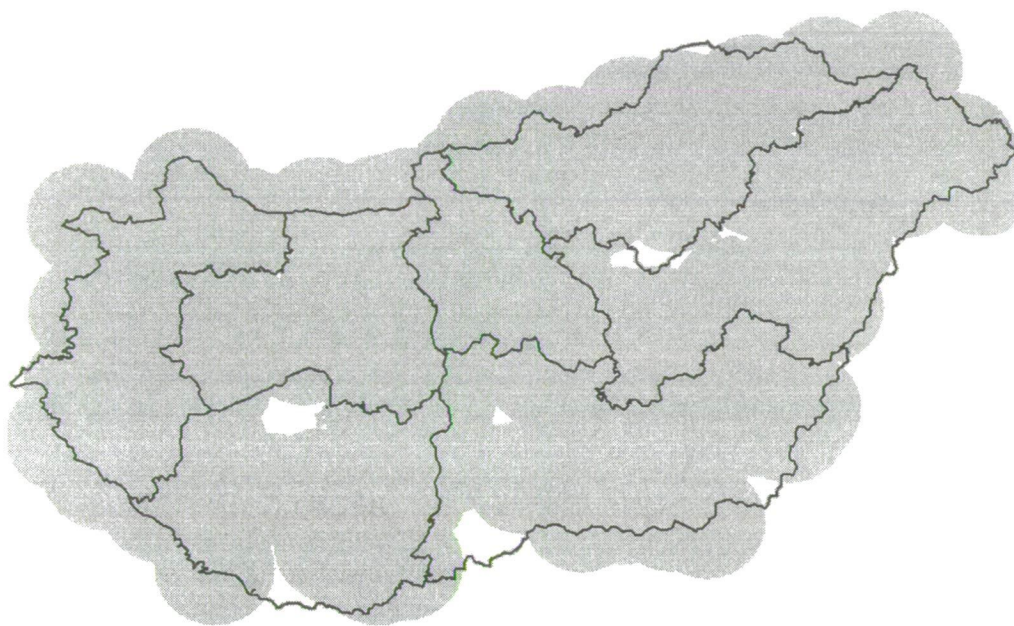
Magyarországi sajátosság, hogy ha az ipari park hálózat fejlődését kiragadjuk és összevetjük a gazdaság fejlődésével, akkor egyértelműen utólagos kategóriába sorolhatjuk. Jelen időszakban Magyarországon 165 ipari park működik (2004 május) (Forrás: Ipari Parkok Egyesülete), amelyek köré harminc km-es sugarú köröket téve, teljesen lefedik az egész országot – az ipari park átlagos működési és hatósugara kb. harminc km. A megelőző típust is bizonyítja, hogy az ipari parkoknak még jelentős szabad kapacitásai vannak, szolgáltatásai nincsenek teljes mértékben kihasználva. (45%-os átlagos kihasználtság van a szabad és már használatban lévő ipari park területek alapján.) (Forrás: Gazdasági és Közlekedési Minisztérium)

Az infrastruktúra komplexitását is bizonyítja, hogy a magyar iparfejlesztésre máig nem jelentett teljes megoldást az ipari park hálózat. A hozzá fűzött eredményeket az ipari park intézménye nem volt képes teljesíteni. Az ipar dinamizálásának még sok egyéb infrastrukturális (műszaki és szolgáltatási) feltétele létezik, amelyek együttes létrejöttével már biztosított lenne a stabil fejlődés.

Az ipari parkokat területi rendszerben szemlélve, egy ipari parktól elindulva a teljes regionális és országos hálózatiig, akkor az alrendszer elemtől eljutunk a regionális, interregionális jelentőségű rendszerekig. Tehát ha ipari park intézményt hálózatban értelmezzük, akkor területi hatóköre és kapcsolatrendszere miatt nemzetközi területi infrastrukturális rendszerként foghatjuk fel.

Európai keretek között is megfigyelhető egyfajta működő tőkeáramlás, innováció áramlás. Magyarország ezeken a fő áramlási útvonalakon fekszik. Így Magyarországra a befogadó országon kívül, a közvetítő ország szerepe is hárul. Ebben az ipari park intézményrendszernek rendkívül nagy a jelentősége. A cél minden országban ugyanaz: megőrizni és növelni a versenyképességet, egyúttal folyamatosan megújítva a gazdaságot, ösztönözni az innovációt, és minél jobb feltételeket teremteni a fenntartható, folyamatos innovációnak. A hasonló adottságú és határmenti térségeknek egyetlen közös kiút lehetséges az együttműködés. A közös területfejlesztés és gazdaságfejlesztés hathatós eszközei lehetnek például az ipari park együttműködések.

1. ábra. Magyarország ipari park lefedettsége

Forrás: saját szerkesztés

Az ipari parkoknak, a közlekedéshez, mint az egyik legfontosabb infrastrukturális műszaki elemhez való viszonya egyértelműen függő. A parkoknál az elérhetőség, szállíthatóság, valamint az idő a telepítő tényező.

A távközlés és telekommunikáció Magyarországon mindenütt világszínvonalon elérhető, megléte alapvető ipari parkok esetében. Viszont generáló tényezőként is szerepet játszhat, ugyanis a kommunikációs szolgáltatók részéről a park koncentrált piacát kihasználva további szolgáltatások megjelenését eredményezheti.

Energiaszolgáltatás tekintetében az ipari park egy szolgáltatási koncentrációt jelent, amelyet a betelepült vállalatok igény szerint használhatnak.

Raktározási infrastruktúra egyértelműen megjelenik, alapvető elem az ipari parkok szolgáltatási palettáján.

Oktatás, kutatás, tervezés, K+F tevékenységet együttesen innovációs szolgáltatásként kezelve látszik, hogy az ipari parkoknak jelentős a szerepük. A legtöbb esetben még csak a mérnöki és a vállalkozási tanácsadást folytató cégek megjelenése, valamint a K+F tevékenységet is folytató vállalkozások betelepülése jelenti az innovációs intézményi keretek markánsabban reprezentált (kb. 20–30%-uk rendelkezik ilyen, jelenleg már működő intézményi formával) palettáját. Az ipari park intézménye jelentheti az összekötő hidat az oktatás és kutatás, valamint az azok eredményeit adaptáló gazdasági termelés között. Pl.: technológiai park, tudományos park, innovációs központ.

A pénzügyi infrastruktúra (pénzügyi szolgáltatók, hitelintézetek, biztosítók, tanácsadók stb.) elérhetőek az ipari park betelepülői számára, a településre ható generáló tényezőként is szerepet játszhat.

Kereskedelem terén rendkívül nagy fontossága van az ipari parkoknak, hiszen azon kívül, hogy léteznek külön kereskedelmi, logisztikai parkok (az összes ipari park 5%-a), az ipari export 40%-át (Forrás: Ipari Park Egyesület) az ipari parkok adják. Magyarország, mint tranzit ország esetén rendkívül nagy fontossága van, hogy az ipari parkok kereskedelmi és logisztikai szolgáltatásai széles körben elérhetőek legyenek az országba betelepülendő és az újonnan létrejövő vállalkozások számára.

Az ipari parkok intézménye Magyarországon a külföldi működőtőke vonzó és adszorpciók képességét szintén erősíti.

Az infrastruktúra fogalmát szinoním értelve a gazdasági termelés és a társadalom működésének előfeltétel rendszereként, az ipari park e fogalomhoz illeszkedését bizonyítja, hogy ma az ipari parkok adják az ipari termelés több, mint negyedét (Forrás: Ipari Park Egyesület). Az ipari parkokban folyó tevékenység termelékenysége kétszeresen haladja meg az ipari átlagot.

Irodalom

Abonyiné Palotás Jolán (2003): *Infrastruktúra*. Dialóg Campus Kiadó pp. 15–38.

Abonyiné Palotás Jolán (1981): *Az infrastruktúra szerepe a gazdasági fejlődésben*. Ipargazdaság.

Rakusz Lajos (2000): *Egy nonprofit szervezet Magyarországon 1994–1999*.

Ipari Parkok Egyesülete – tanulmány (1998) *Iparpolitika – regionális fejlesztés – ipari parkok*.